

Ганна Карась,

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника,
вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, 76018
karasg@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-1440-7461>

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА У ЖИТТЄТВОРЧОСТІ ОЛЕКСАНДРА КОШИЦЯ

У статті увагу зацентовано на місці мистецької освіти у життєтворчості видатного диригента і композитора Олександра Кошиця. Здійснена періодизація педагогічної діяльності митця до еміграції (в Україні) та закордоном (у США та Канаді). Виокремлено риси та цінності, які були притаманні О. Кошицю як педагогу. Встановлено складники його харизматичної особистості.
Ключові слова: диригент, діаспора, життєтворчість О. Кошиця, мистецька освіта, педагог.

Hanna Karas

Art Education in the Life of Oleksandr Koshyts

Attention is drawn to the place of art education in the life of the outstanding conductor and composer Oleksandr Koshyts. Periodization of the artist's pedagogical activity before emigration (in Ukraine) and abroad (in the USA and Canada). The features and values that were characteristic of Oleksandr Koshyts as a teacher are highlighted: patriotic dominant, strength of will and ability to master someone else's will, deep concentration, great knowledge in the fields of philosophy, theology, literature, history, archeology, folklore, colossal musical training, knowledge of foreign languages (including English), good knowledge of psychology, which helped him become a great connoisseur of the human soul and its emotional manifestations, audience, love and respect for students, consonant work to improve their professional level, which contributed to its formation as a teacher-innovator. The components of his charismatic personality are established: 1) psychological and physical personalities of qualities, traits, abilities and possibilities; 2) the image of the leader; 3) communicative aspects of influence (speaking skills, interaction with people, methods of influencing them, public speaking, charismatic leader as a destroyer of customs and creator of rituals; 4) motivation of the leader (pragmatic motives, motives of metaphysical, missionary level, mission).

Key words: conductor, diaspora, life work of Olersandr Koshyts, art education, teacher.

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2022

© Карась Г., 2022

Постановка проблеми. Цивілізаційні виклики, які гостро постали перед людством на початку XXI ст., актуалізують роль гуманітарних наук в освітньому процесі. Г. Іванюк, О. Олексюк та М. Вишневецька, аналізуючи соціокультурні доміанти розвитку ціннісних інтенцій студентів у контексті таких викликів, наголошують на тому, що гуманітарні науки не втратили свій людинотворчий потенціал, а «дослідження впливу соціокультурних доміант на формування ціннісних інтенцій молодіої генерації фахівців (педагогів) є важливим для виявлення корисних ідей, що можуть упроваджуватися для покращення аксіологічної ситуації в країні та світі відповідно до цивілізаційних викликів» [9, 18].

Розмислюючи над розвитком духовного потенціалу особистості у постнекласичній мистецькій освіті, О. Олексюк наголошує: «Звернення освіти до людини, її особистісної сфери, індивідуальності, самореалізації у творчій діяльності, зосередження уваги на розвитку та саморозвитку є чинником наукової рефлексії нових тенденцій. Епіцентром нової методології стають не знання й навіть не умови оволодіння ними, а людина в її цілісності як суб'єкт власного життя, культури та історії» [7, 5].

В руслі персонологічного підходу до проблеми мистецької освіти актуальною видається культурно-історична реконструкція мистецьких феноменів у професійній освіті. Таким феноменом є особистість Олександра Кошиця (1875–1944)

як славетного диригента, композитора, вченого-фольклориста, етнографа, музикознавця-теоретика та педагога.

Мета статті — повернути увагу до Олександра Кошиця як постаті мистецької освіти в Україні та діаспорі, актуалізувати його доробок у сучасному навчальному процесі вищої школи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З часу відновлення незалежності України увага до творчості митця значно актуалізувалася. Цьому сприяла науково-пошукова та публікаційна діяльність вчених Л. Пархоменко та Н. Калущої [3], М. Головащенко [1]. Значну увагу цій персоні присвячено і в наших публікаціях [4; 10]. Однак педагогічна діяльність О. Кошиця залишається мало висвітленою в науковій літературі. Джерельним матеріалом для узагальнення слугували спогади О. Кошиця [5; 6], діаспорна періодика [2; 8].

Методологія дослідження. Взаємодоповнюваність комплексу методів універсального, загальнонаукового та специфічного характеру забезпечила об'єктивність і наукову достовірність результатів дослідження: *метод наукової реконструкції* — для відтворення картини освітнього процесу на базі джерельних матеріалів; *джерелознавчий та емпірико-теоретичний* — для вивчення та аналізу історико-біографічної і культурно-мистецької фактичної бази дослідження; *метод об'єктивності й історизму* — для врахування історичних умов та відображення основних етапів становлення й розвитку педагогічної діяльності О. Кошиця; *соціокультурний та ретроспективно-еволюційний* — для відтворення етапів діяльності митця у галузі мистецької освіти й культурних детермінант формування та розвитку його як творчої особистості; *системно-структурного аналізу* — для виявлення характерних індивідуально-особистісних особливостей діяльності О. Кошиця на різних етапах його життєдіяльності; *систематизації та узагальнення* — для визначення об'єктивних закономірностей, що характеризують специфіку взаємодії діяльності митця з різними аспектами культурно-мистецького життя України, США та Канади ХХ ст.; *культурної персонології, історико-біографічній* — для побудови моделі його творчої особистості.

Виклад основного матеріалу. О. Кошиць здобув освіту в умовах Російської імперії: церковна школа в селі Тарасівка Звенигородського повіту Київської губернії, Богуславське духовне училище (1884–1890), Київська духовна семінарія (1890–1896), Київська духовна академія (1897–1901), яку закінчив як кандидат богослов'я (дисертація на тему «Монастырские обиходники XVI–XVII веков и их значение в истории церковного устава»). Щодо музичної освіти, то в усіх вище перелічених закладах, вона обмежувалася церковним співом на основі церковного «Обиходу», увага надавалася вивченню сольфеджіо, хоровому класу, а в семінарії додалася

гра на скрипці. О. Кошиць згадував: «Досконале знання цієї музики пригодилося мені надалі при студіюванні народної пісні, в уявленні її колосальної ролі, як джерела нашої церковної музики, в уявленні стилю народної, релігійної і обрядової музики, її органічної структури, та у виконанні, взаємних впливах нашої церковної і народної музики» [5, 172]. Все навчання в цих закладах велося російською мовою. Національна та культурна ідентичності формувалися у О. Кошиця під впливом творчості Т. Шевченка, композиторів Д. Бортнянського, А. Веделя, М. Лисенка, диригента Я. Калішевського, української народної пісні, співу з товаришами, церковних хорів, музичного середовища родини та Києва.

У життєтворчості митця чітко виокремлюються два періоди — до еміграції (до 1919 року) і в діаспорі (1919–1944).

Періодизацію першого можна представити таким чином:

а) *початковий період.* Перша педагогічна практика О. Кошиця припадає на навчання в Духовній семінарії, коли він створює вокальний квартет із своїх товаришів і вправляється як диригент. Це давало насолоду і радість від музичної творчості, можливості інтерпретації, самореалізації. Він вважав, що «...то були найщасливіші дні мого життя. То були дні мого музикального пробудження, подібні до першої любові» [5, 273].

Вчителювання у народній (церковній) школі у селі Козічанці Київського повіту (1896) було для О. Кошиця безрадісним, оскільки він не володів методикою навчання і не мав бажання працювати на цій посаді.

Під час навчання в Духовній академії О. Кошиця призначають *диригентом академічного хору* і він «...поставив собі завдання воскресити в Академії нашого Великого Веделя, академічного вихованця. Вся його творчість обґрунтована на українських мелодіях, хоч і опрацьованих в стилі італійської школи XVIII століття, але носить яскравий, чисто національний український характер» [5, 339]. Хорова робота О. Кошиця із хором академії була успішною, мала визнання у студентів, керівництва закладу і вірних, які масово відвідували церкву, щоб послухати спів хору. Диригент працював з хором «запопадливо, з великою любов'ю», маючи при цьому моральну і реальну підтримку ректора. Це було для студента-диригента найбільшою нагородою, бо давало свободу творчості та зміцнювало його авторитет серед хористів [5, 342]. Саме в цей час хор для О. Кошиця став сенсом його життя. Він щодня проводив репетиції, використовуючи скрипку: «Співанки для мене — чудова робота (яку я й тепер люблю, більш навіть ніж сам концерт): тут ступнево вирисовується з туману музична ідея, надається їй оформлення, вдихається в неї живий дух; під руками новий музичний твір набирає життя, руху, й думки, процес роботи дає радість життя, наче

сам народжуєшся на світ наново» [5, 345]. Під час навчального процесу О. Кошиць вмilo використував психологічну розрядку, сиплючи дотепами, а також застосовує дидактичний прийом словесного пояснення того чи іншого музичного твору, щоб розбудити фантазію своїх артистів, схвилювати їхню душу, «... а потім опанувати нею: вони тоді цілком уже сліпо йшли за мною, як у гипнотичному трансі» [5, 345]. Іноді це так впливало на хористів, що вони плакали. «Завдяки цим поясненням мені удавалось добитися такої свідомості, такої широти у виконанні, та такої художньої завершеності, що, бувало, моментами самого проймає холод» [5, 345]. Тож базою творчої діяльності О. Кошиця була природна здатність «...інтерпретувати текст пісні так образно. З таким красномовством, що він глибоко западав у душу виконавців і заставляв їх співати саме так, як було потрібно» [1, 75];

б) *вчителювання на Кубані (1902–1904)*: викладає Закон Божий у Ставропольській жіночій гімназії, історію — в Учительському інституті. Ця діяльність не приносила особливого задоволення О. Кошицю, була рутинною справою для нього, тож він створює чоловічий «Маросійський хор», з яким виконує українські народні пісні, організовує концерти пам'яті Т. Шевченка, на вшанування 35-річчя творчої діяльності М. Лисенка (1903), що врешті-решт призвело до його звільнення як українського «сепаратиста». На Кубані у 1903–1905 рр. на пропозицію М. Лисенка О. Кошиць записує фольклор кубанських козаків (більше тисячі пісень), за що був удостоєний Золотої медалі на Кубанській етнографічній виставці (1910). Одночасно читає лекції з теорії музики та веде хоровий спів на Учительських курсах в Катеринодарі;

в) *педагогічна діяльність у Києві (1904–1919)*: в Духовній семінарії (вчитель співу, регент, читає курс «Історія церковного співу в Росії»), Другій жіночій та Першій комерційній школах (регентська праця), в єпархіальній школі (викладає теорію музики), в Музично-драматичній школі М. Лисенка (веде клас хорового співу, одночасно вивчає композицію (1906–1910), на Учительських курсах (вчителі церковних сільських шкіл) веде спів і диригування, в Учительській семінарії, керівник хорів студентів Київського університету Св. Володимира (1908–1918) та Вищих жіночих курсів при Університеті Св. Ольги (1913), диригент хору Музичного училища ІРМТ (з 1911 р. веде клас хорового співу), професор Київської консерваторії (з 1913 р. веде клас хорового співу, засновник кафедри диригування). О. Кошиць — перший голова музичного відділу при Міністерстві справ освітніх УНР (1917–1918), робить спроби розбудови потрібної Україні мистецької інфраструктури, розробляє різного плану законопроекти, подані міністрові освіти та урядові УНР, доповідну про утворення Музично-драматичного інституту

ім. М. Лисенка на основі його школи (1918). Праця в Музично-драматичному інституті М. Лисенка поруч із видатним композитором-диригентом, колегами-викладачами, зокрема Г. Любомирським (у нього вчився композиції), підвищувала його компетентність у різних галузях культури.

Учень Духовної семінарії Г. Павловський згадував, що лекції О. Кошиця «...були не буденним викладом сухих історичних дат і фактів, а розкриттям творчості колишніх діячів рідної церковної музики, як Дилецького та інших, і особливо А. Веделя та М. Березовського. Не задовольняючись теорією, наш професор хотів нам показати всю красу творів великих композиторів, а для того увесь клас на лекціях “історії співу” ділився на відповідні голосові партії і експромтом виконував різні музичні твори» [1, 18]. Семінарист П. Корсунівський зазначає, що лекцій О. Кошиця чекали, «як спрагнена людина в подорожі шукає джерела живої води», а його особа «...викликала безмежну любов до нього» [1, 46]. Він був не професором-педантом, а професором-товаришем своїх учнів. У роботі з хором О. Кошиць «...прискіпливо, уважно ставився до виконання будь-якої ноти, нюансу, любовно відшліфовуючи кожний звук, кожну інтонацію. На всіх репетиціях вимагав залізної дисципліни. <...> був вимогливим до інтонаційної чистоти співу...» [1, 39–40].

О. Кошиць як педагог-хормейстер був захоплений своєю діяльністю у хорі студентів Університету Св. Володимира у Києві й так писав про репетиції: «На проби я йшов, наче на побачення з коханою дівчиною, і те, що я там переживав і перечував, ставало змістом мого духового життя до слідувочої проби, якої я чекав наче свята» [6, 128]. І студенти відповідали взаємністю педагогу. Саме з цим хором О. Кошиць здобув артистичне визнання як диригент і здійснив прем'єрні виконання багатьох творів, зокрема «Щедрика» в обробці М. Леонтовича.

Програма лекцій і матеріали до неї, які О. Кошиць читав вчителям шкіл і гімназій Києва [1, 303–313], засвідчують науковий підхід до вивчення українського фольклору, його зв'язок з історією та психологією народу, вивчення пісенної спадщини зарубіжними вченими, фольклористами, письменниками, встановлення жанрової типології народних пісень.

О. Кошицю-педагогу були притаманні такі риси: патріотична домінанта, сила волі й вміння опанувати чужою волею, глибока зосередженість; велика обізнаність у царинах філософії, богослов'я, літератури, історії, археології, фольклору; колосальна музична ерудиція, фахова підготовка, володіння іноземними мовами, добрі знання психології зробили його великим знавцем людської душі та її емоціональних виявів; володіння аудиторією, любов і повага до учнів, студентів; постійна робота над підвищенням свого фахового

рівня. Він постає як новатор, оскільки наблизив хорову продукцію до оркестрового звучання, «...розглядав хоровий ансамбль як співзвуччя оркестрове» [1, 110].

Тріумфальні виступи Української республіканської капели (УРК, 1919–1922) під його керівництвом у Європі стимулювали створення в багатьох країнах спеціальних Кошицевих хорових шкіл [1, 137]. Традиції капели були продовжені Українським національним хором (1922–1924) під його керівництвом на американському континенті.

Діаспорний (другий) період педагогічної діяльності О. Кошиця представлений як *систематична робота* на Вищих освітніх літніх курсах (Диригентсько-вчительських курсах) у Канаді (1941–1944) та *епізодичні лекції* в американських навчальних закладах.

У 1941 р. один із керівників Осередку української культури й освіти (ОУКО) в Канаді мистецтвознавець Павло Маценко запросив О. Кошиця до Вінніпега вести клас хорового диригування і читати лекції з теорії та історії музики на Вищих освітніх курсах (ВОК). Обдумуючи лекції для них, О. Кошиць працював у публічній бібліотеці у Нью-Йорку [1, 121]. Як підручний матеріал для викладів він упорядкував збірник «Еволюція мелодійного матеріалу в українських народних піснях», який був виданий ОУКО [1, 495–519]. М. Воробій, слухач перших курсів (липень–серпень 1941 р.), які проводила Культурно-освітня референтура при організації Українського національного об'єднання, згадував, що О. Кошиць читав на них курс історії української музики. Він не обмежувався «сухим» викладанням, а ілюстрував окремі зразки власним співом. Слухачі підхоплювали мелодію, і лунав хоровий спів. Згодом було утворено хор курсантів, керівником і диригентом яких став О. Кошиць [1, 203]. Слухачі не тільки поглиблювали свої знання музичного і хорового мистецтва, які використовували як вчителі чи диригенти, а й стали згодом активними популяризаторами української пісні. О. Кошиць, як патріот-соборник, закликав до єдності учасників курсів: «Що вас усіх тут звело? Безперечно ж, наша пісня! Тож хай українська пісня єднає вас завжди і всюди!» [1, 204]. Він очолював музичний відділ курсів, і на четвертих курсах (1943) відбувся величавий концерт у залі «Плейхауз», на якому диригували слухачі курсів. Як зазначають дослідниці творчості митця Л. Пархоменко та Н. Калуцка, «...Кошиць високо оцінив перспективність системної праці. <...> Маестро очолив тут музичний відділ. Його ім'я, природно, підносило престиж закладу, щораз збільшувався контингент слухачів. Кошиця оточувала щира пошана, сердечна увага. Він радо приїздив на літні сезони до Вінніпега. Тутешня природа нагадувала йому Україну.

Спілкування з канадською молоддю стимулювало потяг до праці. Нарешті він відчув свою потрібність для майбутніх диригентів і вчителів музики, вартість свого артистичного досвіду, не лише як міфу-легенди, а й реально-практичного передавання традицій київської хорової школи» [3, 245].

Як авторитетного диригента і педагога-хормейстера О. Кошиця запрошували до *американських навчальних закладів*. Так, 17–23 березня 1935 р. його запрошено на «Північно-центральну конференцію музичних вихователів» в Індіанapolis, де було 2000 знавців музики, з метою показу правдивого українського хорового стилю [2]. У розпорядження диригента було надано хор консерваторії Джордана, а для роботи він вибрав українські народні пісні, канти. Також слухачам було роздано лекцію О. Кошиця англійською мовою про українську народну пісню. Тут варто згадати, що в 1933 р. фірма «M. Wittmarc & Sons» (Нью-Йорк) мільйонним накладом видала 42 українські народні пісні в обробці О. Кошиця з англійським текстом. У липні 1939 р. О. Кошиць проводив диригентський майстер-клас в портлендській ELLIS WITE консерваторії, на який записалося 55 слухачів (вчителі співу, диригенти, любителі хорового мистецтва). З них було утворено чудовий хор. Успіх курсів був такий великий, що «...місцеве Управління освіти через директора свого Музичного департаменту Честера Дункана влаштувало ще два тижні курсів для інших учителів» [8]. Важливо, що половину програми курсу складали українські народні пісні. Переклад їх англійською мовою та поширення видавництвом Вітмарка сприяло охопленню сотень диригентів та учителів, що були на курсах.

У 1941 р. О. Кошиць читає англійською мовою цикл доповідей на українські теми, що проводились Департаментом східно-європейських мов Колумбійського університету разом із Українським національним союзом. Частина з них під назвою «Про українську пісню й музику» була вперше опублікована у Вінніпегу (1942), друге видання появилось у Нью-Йорку (1970). Перше видання було надруковане в Україні (1993), текст другого — у збірнику М. Головаценка [1, 337–365]. У вступі О. Кошиць зазначав: «При огляді української музики приходиться говорити перш за все про народну музичну творчість, зокрема про народну пісню, яка має в собі всі національні первні й стала ґрунтом для організованого музичного українського мистецтва, як світського, так і церковного. Музична творчість нашого народу огорнула піснею не тільки життя окремої одиниці з колоски до домовини, а й життя всієї нації в усіх її проявах і змінах — від передісторичних часів аж до наших днів» [1, 337]. Якщо Програма лекцій і матеріали до неї, які О. Кошиць читав вчителям шкіл і гімназій Києва, була певним орієнтиром на полі фольклористики,

то лекції «Про українську пісню й музику» можна розглядати як чітко структурований посібник, в якому поряд із характеристикою народної пісні автор розглядає церковну музику, наспіви Києво-Печерської лаври, релігійні канти, творчість композиторів М. Березовського, А. Веделя, Д. Бортнянського, П. Турчанінова.

У 1943 р. О. Кошиць працював над «Історією музичної культури в Україні», яку замовив ОУКО, однак передчасна його смерть у 1944 р. у Вінніпегу після завершення п'ятих курсів перервала роботу над нею. Збережений план-програма до цього курсу [1, 530–533] слугує важливим джерелом для дослідників української культури та музичної освіти, оскільки демонструє оригінальний погляд О. Кошиця.

Осмилюючи феномен О. Кошиця як історико-культурне явище і з такої позиції оцінюючи його діяльність як творче ціле, виділимо такі аспекти: 1) зовнішні й внутрішні передумови організації О. Кошицем ШКОЛИ, яка стала однією з провідних в українській хорovій культурі діаспори; основні напрями виконавської діяльності митця; 2) його методичні та педагогічні принципи; 3) О. Кошиць — теоретик-новатор хорovого мистецтва [4, 310]. Методичні та педагогічні принципи О. Кошиця розсіпані в мемуарній літературі як його, так і його учнів або свідків хорovого процесу. О. Кошиць як яскравий представник київської хорovої школи створює власну *хорovu школу* на основі двох віток традиції — церковної і світської. Члени УРК О. Кошиця після її розколу стали керівниками багатьох хорovих колективів у міжвоєнній ЧСР.

Хорova школа О. Кошиця. Серед вихованців великого диригента або тих, хто зазнав впливу його творчості, виокремлюються: у Чехо-Словацькій — П. Шуровська-Россієвич, М. Рошачівський,

О. Кізіма; в Канаді — П. Маценко, В. Климків, Г. Хам-Доскоч, М. Говійка-Підкович, І. Щепанська-Романів, М. Куць; у США — Л. Сорочинський, І. Трухлий. Учениця О. Кошиця П. Шуровська-Россієвич, субдиригентка УРК під його керівництвом, була ключовою фігурою хорovого процесу в міжвоєнній ЧСР. Вона керувала багатьма хорами, працювала доцентом музично-педагогічного факультету Українського високого педагогічного інституту ім. М. Драгоманова у Празі. Саме в цей час у неї навчався М. Колесса — творець львівської диригентсько-хорovої школи. Таким чином, виявляється беззаперечний вплив київської хорovої школи та індивідуальної диригентсько-хорovої школи О. Кошиця на формування львівської диригентської школи.

О. Кошиць — особистість харизматичного типу. Феномен його харизми розглядається як система, яка формується із таких складників: 1) психологічні й фізичні особисті якості, риси, здібності й можливості; 2) імідж лідера; 3) комунікативні аспекти впливу (навички спілкування, взаємодії з людьми, прийоми впливу на них, ораторське мистецтво, харизматичний лідер як руйнівник звичаїв і творець ритуалів); 4) мотивації лідера (прагматичні мотиви, мотиви метафізичного, місіонерського рівня, місія).

Висновки. Отже, з огляду на зазначене вивчення педагогічної діяльності видатного хорovого диригента та композитора О. Кошиця засвідчує його значний внесок у розбудову української мистецької освіти на рідній землі та діаспорі завдяки глибоким енциклопедичним знанням, любові й відданості хорovій культурі, особистим людським якостям. Він залишиться в історії української музичної культури та мистецької освіти як харизматична, унікальна особистість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головащенко М. Феномен Олександра Кошиця. Київ: Музична Україна, 2007. 587 с.
2. Демидчук С. Досягнення проф. Кошиця на музичній конференції (інтерв'ю з проф. Кошицем). *Свобода*. 1935. 30 березня. Ч. 74.
3. Калущка Н., Пархоменко Л. Олександр Кошиць: мистецька діяльність у контексті музики ХХ століття. Київ: Фенікс, 2012. 416 с.
4. Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття: монографія. Івано-Франківськ: Тіповіт, 2012. 1164 с.
5. Кошиць О. Спогади. Ч. 1. Вінніпег: Центр культури і освіти, 1947. 367 с.
6. Кошиць О. Спогади. Ч. 2. Вінніпег: Центр культури і освіти, 1948. 272 с.
7. Олексюк О. М. Розвиток духовного потенціалу особистості у постнекласичній мистецькій освіті: монографія. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2019. 268 с.
8. Ординський П. Випливи О. Кошиця. *Свобода*. 1939. 8 серпня. Ч. 182.
9. Ivaniuk, H., Oleksiuk, O., & Vyshnevetska, M. (2021). Sociocultural dominants of developing students' value intentions: context of civilization challenges. *Amazonia Investiga*, 10 (45), 9–19. <https://doi.org/10.34069/AI/2021.45.09.1> (eng).
10. Karas G. The Oleksandr Koshytsya Choral Conducting School as a Social Phenomenon. *Professional Art Education and Culture within Modern Global Transformations* / ed. O. Oleksiuk. Cambridge Scholars Publishing, 2018. P. 15–27.

REFERENCE

1. Holovashchenko, M. (2007). Fenomen Oleksandra Koshytsia [The Phenomenon of Oleksandr Koshyts]. Kyiv, 587 (in Ukrainian).
2. Demydchuk, S. (1935). Dosiahnennia prof. Koshytsia na muzychnii konferentsii (interviu z prof. Koshytsem) [Achievements of prof. Koshyts at a Music Conference (interview with Prof. Koshyts)]. New-York, Svoboda (in Ukrainian).
3. Kalutska, N., & Parkhomenko, L. (2012). Oleksandr Koshyts: mystetska diialnist u konteksti muzyky XX stolittia [Oleksandr Koshyts: Artistic activity in the context of the 20th century music]. Kyiv, 416 (in Ukrainian).
4. Karas, H. (2012). Muzychna kultura ukrainskoi diaspory u svitovomu chasoprostori XX stolittia [Musical Culture of the Ukrainian Diaspora in the World Space of the 20th Century]. Ivano-Frankivsk, 1164 (in Ukrainian).
5. Koshyts, O. (1947). Spohady [Memoirs]. Ch. I. Vinnipeh, 367 (in Ukrainian).
6. Koshyts, O. (1948). Spohady [Memoirs]. Ch. II. Vinnipeh, 272 (in Ukrainian).
7. Oleksiuk, O. M. (2019). Rozvytok dukhovnoho potentsialu osobystosti u postneklasychnii mystetskii osviti [Development of the Spiritual Potential of the Individual in Post-Classical Art Education]. Kyiv, 268 (in Ukrainian).
8. Ordynskyi, P. (1939). Vyklady O. Koshytsia [Presentations by O. Koshyts]. New-York, Svoboda (in Ukrainian).
9. Ivaniuk, H., Oleksiuk, O., & Vyshnevetska, M. (2021). Sociocultural Dominants of Developing Students' Value Intentions: Context of civilization challenges. *Amazonia Investiga*, 10 (45), 9–19 (in Ukrainian). <https://doi.org/10.34069/AI/2021.45.09.1>
10. Karas, H. (2018). The Oleksandr Koshyts Choral Conducting School as a Social Phenomenon. *Professional Art Education and Culture within Modern Global Transformations*, Cambridge Scholars Publishing, 15–27 pp. (in English).

Стаття надійшла до редакції 16.05.2022 р.

Прийнято до друку 15.06.2022 р.